

Sinkovits Péter

A PARLAG VIRÁGAI

Barangolások Cs. Simon Istvánnal

1.

Úgy gondolom, elbűvölhették őt Bosznia felhőket szurkáló hatalmas hegyei, zegzugos kővárosai, s a Csontváry által megfestett, jelképpé váló hídjával maga Mostar is, ahol néhány évet töltött a kertészeti főiskola diákjaként. De visszatért, másképpen nem is történhetett. Rövid kitérő után újságíró lett, az Újvidéken megjelenő *Magyar Szó* című napilap *Tiszavidék* mellékletének terepi riportere. Szándékosan vált krónikásává annak a „szülőföldnek”, amely „ölelés helyett öl”; egyre magányosabban, ám nem feladva a konok küzdelmet. Egyik verseskötetének címdalán ez áll: *Sóvirág*. S már az előszóból kiderül, szerzőnk ezt a lila virágú növényt nem a színéért szereti, hanem a szívóssága miatt. Az irodalom mellett megannyi más is felvállal, sokasodnak a tájat meg annak embereit bemutató tárcák és színes írások, de szociográfia és helytörténet is kikerül a keze alól. Közben rengeteg ismeretanyagot hint el. Olykor leleményesen, művészi fondorlatossággal szólítja meg a gyakran sivár környezetet. Íme egy példa: valamely tavasziasodó február végi napon szerzőnk nekilát gyalogosan a Csóka és a Tisza közötti füves térségnek. Lévén ez a világ egyik legunalmasabb helye, tágítani kezdi azt, dúdolván a *Tavaszi szél vizet áraszt* kezdetű dalt, amely akár a Káma vidékére is elvezethet, majd a múltba révedve hirtelen Thököly is felbukkan seregével, amint a zentai csata végkifejletét figyelik. Végül elhalad a Kremenyák, a nagy kopasz halomnak keresztelt földhát mellett is, ahol a századelőn Móra Ferenc végzett ásatásokat, most pedig „a tócsákat kerülgetve úgy éreztem, mintha a kezemet fogva vezetett volna”. A társaság is bővül: Mórán kívül megidéződik Kálmány Lajos, a kiváló néprajzkutató, Csóka egykori káplánja, majd Borbély Mihály is, a nagy mesemondó. Cs. Simon István nincs egyedül... És különben is: kiszakított magának egy világot, Észak-Bánát és némileg Észak-Bácska kisebb-nagyobb településeit, tanya-maradékát. Csak egy igen hézagos felsorolás: Hodics, Rábé, Verbica, Csóka, Tornyos, Szanád, Hódegyháza, Jázova, Padé, Macahalma, Tiszaszentmiklós, Monostor, Fility, Majdán, Oroszlámos, Erzsébetlak, Felsőhegy meg a Gyöpsor, valamint a Haranga-sor a tizenkét döngölt házával, és persze a Martonosra vezető Eperfás út. Átböngészve ismét tizenvalahány könyvét elhatalmasodik bennünk az érzés, a környéken nincs utca, ahol István barátunk ne járt volna, nem akad ház, ahová nem tért be, s nincs ember, akit ne ismerne. A döbbenetes, hogy ez nincs is messze az igazságtól. Szembeszegülve rommal és omladékkal menteni akart mindent és mindenkit, helyet keresve számukra a kollektív emlékezetben, „hogy ne irthassák ki génjeinkből / a maradék reményt”. Perlekedve, olykor akár a férfiasan viselt vereség jegyében rajzol így apró, finom lírai képeket vers-sóhajokban vagy rövid lélegzetű prózában, ám az elárverezt és a „röghöz simuló” szülőfalujának,

a sokszor megénekelte Terjának sötétlő árnyképe állandóan visszatérőben. Leszűkülő térben és időben tovább komorulnak verssorai, avagy vakablakba hiába helyez valaki rozsdás dobozban virágot, amott „kénés kút csordogál / végképp magára hagyatva”, végül: „lesben állva / vár rád / a faludat is fölfaló / elmúlás”.

Persze, őt azért a derű sem kerülte el, időnként huncutságra is kapható volt. Megfejt-hetetlen viszont számomra, hogy ez a zömök, hatalmas izmokkal és félelmetes lapátkézzel rendelkező írónk (más időkben cirkuszi erőművész is lehetett volna) rendezvényen fel-lépve hogyan és miért váltotta fel harsány hangját sejtelmes suttogásra – a közönségnek nagyon oda kellett figyelnie, hogy értsen valamit az elmondott versből, tárcából. Talány továbbá, hogy a napilapot bemutató úgynevezett élőújságok befejezte után a falun szinte elmaradhatatlan vendéglátás alkalmával honnan tűntek elő hirtelenében a zenészek. Már amikor Pista is velünk volt. (A híre megelőzte volna?) Ellenkező esetben a muzsikusok általában elmaradtak. Ha viszont érkeztek, azonnal költőnkhez tódultak, mint valami mágneshez. Ő előbb röviden tesztelte őket, miféle dalokat ismernek, hányat, megtalálta a kellő szóhasználatot a primással – s aztán rázendített. Néha – pálinkáspoharát intón meglobogtatván – hirtelen félbeszakította a megilletődött muzsikusokat, új dalra váltva. Idézet az egyik tárcájából: „Én meg legalább duhajkodtam néha, s olyankor fél éjszakán át úgy éreztem, hogy nemcsak az alvóg, hanem a fölveg is az enyém.”

2.

Bejáródott menetrend szerint, a hét meghatározott napján Cs. Simon, valamint Fodor István (szintén a *Magyar Szó* újságírója) gépkocsival terepre indultak. Egy időben én is

(egy hetilapnál dolgozva) rendszeresen csatlakoztam hozzájuk. Általában az adott falu helyi irodája volt az első célpont, aztán – a témákat egymást között felosztva – következett a művelődési ház mindenese, majd az évszaktól függően egy-egy földműves vagy kisiparos, valamilyen érdekes személy stb. Mindezzel végezvén Cs. Simon ilyenkor – nyilván előre kigondolt – indítvánnyal állt elő: „Piroska néniel régen találkoztunk, illő lenne megnézni.” Vagy: „Hazafelé menet beugorhatnánk Ferenc bátyánkhoz a tanyájára.” Ezek a látogatások általában falatozással kezdődtek s idővel némi ital is lecsúszott a torunkon. Figyeltem egyébként, ahogyan Cs. Simon dolgozott. Feltette a kérdést, majd azonnal sorolni kezdte a választ. Szóhoz jutott persze kisvártatva az alany is, de ekkor, szinte azonnal, már következett a második kérdés, és ismét az újságírónk adta meg a kezdőhangot. Legnagyobb meglepetésemre ez történt a felvidéki Királyhalmecen is, ahol a kilencvenes évek elején az éppen induló Városi Egyetem divatos téma volt. Fogadtak bennünket, Cs. Simon kérdezett, majd rögtön folytatta is: „Ugye valós a tény, hogy ennyi és ennyi diákkal kezdik a tanévet, s hogy Magyarországról is járnak át vendégládák...?” Mindebből lesűrhető, hogy István barátunk készült, akár a közeli Tornyosra látogatott, akár Királyhalmecre. Vagy éppen Lendvára. Ahol egy 102 éves bácsit választott interjúalanyként, bizonyára tőle várta hallani a leghitelesebb történeteket. Ezt mellesleg azért is fontos említenünk, mert a köztudatban az rögzült, vidéki magányosként Cs. Simon alig hagyta el Csókát és annak szűk környékét. Tárcáit újraolvasva szembetűnik, végigbarangolta bizony Baranyát és Szlavóniát, beutazta Szlovénia magyarlakta településeit, járt úgyszintén Erdélyben. Mi több, egy alkalommal – vállalva a csoportos buszozás bonyodalmaival – a Nagyságos Fejedelem kedvéért eljutott Rodostóba is. Néhány évre rá, felvidéki előadókörutunk révén (Bogdán József és Fehér Kálmán volt még az útítárs) Borsiban landoltunk a kastély előtt, ahol II. Rákóczi Ferenc született, aztán néhány nap múlva a kassai dóm altemplomában ott álltunk a fejedelem örök nyugvóhelyénél – ekkor néhány könnycsepp hullott Cs. Simon szeméből a kriptá kövezetére.

3.

Szlovákiai kiruccanásunkból visszatérőben volt még egy előre szervezett megálló: Ádánd. Kis település a Balatonhoz közel. Korai hó szállingózott november derekán, amikor a korosodó Yugo 45-ös autómmal (és nyári gumikkal) a tó felől jövet többszöri kérdezősködés után befutottunk a településre. Este beszélgetés az iskola diákjaival, majd marasztalnak bennünket, másnap a helyi népdalkör tartja ugyanis szokásos heti összejövetelét. „Az asztalok megteltek az asszonyok által hozott süteménnyel, sokféle kaláccsal (amiből útravalóul is kaptunk) és a férfiak által hozott itallal, majd megkezdődött a foglalkozás...” – emlékezik vissza szerzőnk *Az ádándi oázis* c. írásában. Tegyük hozzá, valamennyi idő kellett azért az ismerkedéshez, de a poharazgatás meg az egymás dalainak éneklése utóbb kitűnő feszültségoldónak bizonyult. És kiderült közben az is, hogy a népdalkör középkorú, csinos vezetőnőjét nem kell félteni, a népdalok világában legalább annyira tájékozott, mint az erről legendásan híres István barátunk. Este tíz óra körül kíséromk a fülembé sügta, máskorilyentájt már nincs itt senki, most még mindenki a helyén. A dalpárhaj pedig csak most kezdődött. A társaság elcsöndesült, mi hárman is hátrébb húzódtunk – csak

ők ketten maradtak a porondon. Meg a felhangzó, eddig soha nem hallott káprázatos dalok. „Ezt ismeri-e?” – kérdezte István. Mire a nő: „Ne bolondozzon már ilyen elemista dolgokkal! No de ezt tudná-e folytatni?” Valahol már éjfél lehetett, midőn leakadtak egy kuruc éneknél. „A kilencedik versszakot ugorjuk át – javasolta Cs. Simon – az nem annyira érdekes, meg a tizedik sem, viszont a tizenegyedik...” Időnként csöndben töltögetünk a poharainkba, kinn lassan ereszkednek alá a hatalmas hópelyhek, bolyhos teniszlabdákként villóznak az ívlámpa fényénél. „Nekem a negyvenhatodik strófa a kedvencem” – mondja a dalárda vezetőnöje, ezt éneklük közösen. Ekkor egy kis szünet áll be, Cs. Simon kimérten, de lendülettel kortyolgat a poharából, majd megszólal: „Most pedig legyen végül egy bosnyák dal, amit Mostarban tanultam.” És felhangzik a hegyek ormairól ideszálló ének, mindenki csendben. Utána is, percekig. „Akkor hallgassák meg azt az éneket is, amit én meg Erdélyben hallottam egy idős nénitől” – így a dalkör vezetőnöje. Elkezdi, de amit a tisztások üzeneteként énekel, annak a dallama szinte teljesen ugyanaz, mint amit az előbb Istvántól hallottunk. Csak persze a szövege szól más nyelven.

Elköszönve újdonsült ismerőseinktől szedelőzködtünk, s az időből kiszakadva, a suhogó hóesésben lassan megindultunk szálláshelyünk felé.